

راهبردهای تربیت دینی فرزندان توسط مادر با تاکید بر نظر مقام معظم رهبری

فاطمه محتشمی راد^۱

چکیده

راهبردهای تربیت دینی فرزندان توسط مادر با تاکید بر مقام معظم رهبری مقوله تربیت از ابتدایی‌ترین و اساسی‌ترین نیازهای زندگی بشر است انسان در پرتو تربیت صحیح است که به عنوان موجودی هدفمند می‌تواند به آرمان‌های خود دست یابد و به سعادت مطلوب خویش برسد تربیت دینی به معنای رشد و نمو حرکت انسان بر اساس آموزه‌های دینی به سمت هدف و غایتی است که انسان کمال خود را باز می‌یابد. امروزه با توجه به تهاجم فرهنگی دشمنان والدین به ویژه مادر در امر تربیت دینی فرزندان مسئولیت سنگین تری دارند. بررسی‌ها نشان داده است هرچه مادر با ایمان‌تر و صالح‌تر باشد، فرزندان بهتری را تربیت خواهد کرد. در پژوهش حاضر با رویکرد توصیفی و تحلیلی راهبردهای تربیت دینی فرزندان توسط مادر در دو بخش اخلاقی و اعتقادی با تاکید بر نظرات مقام معظم رهبری تبیین کرده است، ابتدا مفهوم تربیت و تربیت دینی تبیین شده است و سپس راهبردهای تربیت دینی توسط مادر از نظر اخلاقی به فرزندان به ویژه در هفت سال دوم زندگی با آموزش اعمال صالح به فرزندان و از نظر اعتقادی که شامل راه‌های نهادینه کردن ایمان و معنویت و سوق دادن به سوی خدا می‌باشد مورد بررسی واقع شده‌اند.

واژگان کلیدی: تربیت، تربیت دینی، مادر، مقام معظم رهبری، فرزندان

۱. طلبه سطح سه رشته تفسیر و علوم قرآن، حوزه علمیه الزهرا(س)، دزفول

در جامعه اسلامی که بنای آن بر تربیت بشر است بر طبق فرامین الهی اصول و روش‌های تربیت باید بر اساس دین مبین اسلام رقم بخورد که آن را تربیت اسلامی می‌دانیم. تربیت شکوفاسازی توانایی‌های فرد در ابعاد مختلف است. دین نیز مجموعه‌ای از عقاید اخلاق قوانین و مقرراتی است که برای اداره امور فردی و اجتماعی انسان‌ها و تامین سعادت دنیا و آخرت آنها را در بر دارد تربیت دینی به معنای رشد و نمو و حرکت انسان بر اساس آموزه‌های دینی به سمت هدف و غایتی است که انسان کمال خود را باز می‌یابد اگر مسلمان‌ها از همان آغاز طفولیت و پیش از آن با راهنمایی‌های اسلام جلو بروند بهترین و سالم‌ترین نسل را به جامعه تحویل خواهند داد. در اسلام تعلیم و تربیت دینی به عنوان فرایندی جامع معرفی شده است که می‌تواند توانمندی عقلی عاطفی و احساسی انسان را همزمان شکوفا سازد. اولین مربی انسان‌ها و بعد از آن پیامبران و انبیا الهی بوده‌اند و سپس این مسئولیت بر عهده پدر و مادر قرار گرفته و در این بین نقش مادر تاثیرگذارتر از پدر است امروزه در اثر توطئه‌های دشمن در قالب جنگ شناختی و جنگ روایت‌ها اصول و فرایند تربیت در جامعه اسلامی با برخی چالش‌ها مواجه شده است هرگونه کاستی یا کوتاهی در این امر موجب بروز اختلالات و نابهنجاری‌های جبران ناپذیری در پرورش نسل نوین هر جامعه می‌شود بنابراین باید والدین و به ویژه مادران نسبت به راهبردهای تربیت دینی آگاهی داشته باشند مقام معظم رهبری یکی از اندیشمندان برجسته‌ای است که در باب تربیت دینی و نقش مادران مباحث فراوانی را در جمع‌های مختلف بیان فرموده‌اند از این رو پژوهش حاضر آن است که تاکید کند بر دیدگاه‌های مقام معظم رهبری درباره تاثیر و نقش مادر در تربیت دینی. مسئله تربیت و مودب بودن به آداب انسانی از دیرباز مورد توجه بیداران بوده است. از تالیفاتی که در زمینه تربیت دینی فرزندان نوشته شده است، می‌توان تربیت دینی فرزند از جواد محدثی، تربیت فرزند از نظر اسلام اثر حسین مظاهری و

تربیت اسلامی از دیدگاه امام خامنه‌ای نوشته علی فاطمی‌پور اشاره کرد. این مقاله با رویکرد توصیفی تحلیلی به دنبال این است که اهمیت تربیت دینی فرزندان را توسط مادر در دو بخش اخلاقی و اعتقادی در هفت سال دوم زندگی از دیدگاه‌های مقام معظم رهبری بیان کند.

چارچوب نظری و مفهومی

قبل از بررسی موضوع مقاله، لازم است تا پیرامون مفاهیم و متغیرهای این موضوع، تبیینی صورت گیرد.

تربیت:

واژه تربیت از ریشه ربو و از باب تفعیل است چرا که کلمه ناقص هنگامی که باب تفعیل برده می‌شود مصدر آنها بر وزن تفعّل‌ها می‌شود مانند تربیت تزکیت تحلیه. (طباطبائی، ۱۳۷۹، ص ۱۷۱)

راغب اصفهانی در کتاب مفردات الفاظ قرآن در معنای این لغت بیان فرموده که اصل این کلمه از ریب می‌داند که یک حرف آن برای تخفیف در لفظ به حرف ی تبدیل شده است. (راغب اصفهانی، مفردات، ص ۳۴۰)

تربیت مانند بسیاری از مفاهیم علوم انسانی تعاریف متعددی دارد که هر کس با توجه به نگرش خود به محبان و انسان آن را معنا می‌کند. برای نمونه برخی تربیت را مجموعه عملکردها و فعالیت‌های مربی برای اثرگذاری بر شناخت اعتقاد احساس اخلاق و رفتار فرد دیگر و برخی آن را به ثمر رساندن استعدادها و درونی آدمی می‌دانند. (فیاضی، ص ۷)

استاد مطهری (ره) در این باره می‌نویسد: تربیت پرورش دادن و به فعلیت رساندن تمامی استعدادها و ایجاد تعادل در هماهنگی میان آنهاست تا از این طریق مربی به حد اعلای کمال برسد.

مقام معظم رهبری نیز تربیت را این گونه تعریف کرده‌اند: تربیت به معنای رشد و نمو و حرکت هر شی به سمت هدف و غایتی است که آن شی کمال خود را باز می‌یابد و برای مثال تربیت یک نهال یا یک بوته گل به این معناست که ما این نهال یا بوته گل را رشد و نمو بدهیم تا برگ و بار پیدا کند و ضمن اینکه خود این نهال یا بوته از لحاظ ظاهری و جسمی و زیبایی باید شکل کامل خود را پیدا کند میوه‌هایش هم باید میوه سالم و شیرینی باشد. (مجله آینده سازان ۱۳۶۵/۰۷/۲۱)

در یک جمع‌بندی می‌توان گفت که تربیت عبارت است از اینکه مانند باغبان نسبت به رشد گل‌ها، مربیان تلاش کنند بذرهای نهفته در وجود انسان را از حیث تامین شرایط رشد مدیریت کنند تا انسان خودش در حضور مربیان به رشد خود اقدام کند و شکوفا شود.

تربیت دینی:

در تربیت دینی آنچه که بیشتر از همه برای ما آشکار و روشن است قرآن و سیره معصومین می‌باشد همه آیات قرآن دارای پیام تربیتی هستند آیات مربوط به مبدا و معاد خانواده و اجتماع سرگذشت‌های انسان‌های پیشین همه دارای جنبه تربیتی هستند از اینجاست که خداوند متعال درباره قرآن می‌فرماید: (هدی للناس) بقره ۱۸۵ ، قرآن برای هدایت و تربیت مردم نازل شده است.

در قرآن و کلام معصومین مسئولیت پدر و مادر نسبت به تربیت فرزند و به ویژه مادر از پیش از تولد آغاز می‌شود وراثت حالات روحی و معنوی مادر از جمله مواردی هستند که در تربیت فرزندان موثر می‌باشند

مقام معظم رهبری در راستای نقش مادر در تربیت فرزند در سیره معصومین اینگونه بیان می‌فرمایند حضرت زهرا سلام الله فرزندانش را به بهترین وجه تربیت می‌کند تاثیر تربیتی حضرت زهرا بیشتر از امیرالمومنین علی بوده است چون دائماً با بچه‌ها بوده است... امیرالمومنین در سفر بود بیرون بود مشغول کار بود و آنگونه تربیت نمود که حسین و زینب کربلا را پروریده و آفریده و آن قهرمان‌ها و آن شخصیت‌ها را آغوش فاطمه زهرا به وجود آورده است. (سمینار نقش زن در جامعه، دانشگاه تربیت معلم (۱۳۶۴/۱۲/۱۰))

مادر:

در میان اعضای خانواده بیشترین سهم تاثیر گذاری در تربیت برای مادران است. آغوش مادر بهترین جایگاه برای تربیت و پرورش کودکان شناخته میشود. بر پایه همین نگرش، بارزترین و والاترین نقشی که در کلام و حیانی قران برای زنان ترسیم شده و مورد ستایش قرار گرفته نقش مادری و عهده داری تربیت فرزندان است. (جمعی از نویسندگان، ۱۳۹۱، ص ۵۸۴)

پیامبر اکرم(ص) در تبیین جایگاه مادر میفرماید: الجنه تحت اقدام الامهات. بهشت زیر پای مادران است. (طبا طبایی بروجردی، ۱۳۸۶، ص ۹۰)

این حدیث حاکی از آن است که بدون رضایت مادر نمیتوان به بهشت و نعمتهای بهشتی دست یافت. در نتیجه مادر در اسلام دارای مقام و ارزش بسیار والایی میباشد به طوری که برای مادر دنیایی زیبا ایجاد کرده که همه افراد باید به مقام مادر احترام و

مقام معظم رهبری می‌فرمایند: بهترین روش تربیت فرزند این است که در آغوش مادر و با استفاده از مهر و محبت او پرورش پیدا کند.

۲- اصل لذت: جالب و جذاب کردن نماز، باید به او یاد داد با خدا درد و دل کند، صحبت کند، تشکر کند و کمک بخواهد در مواقع حساس.

۳- اصل آراستن: باید سجاده و جایگاه نماز کودک و نوجوان را زیبا و دلچسب کنیم.

۴- اصل تغافل: نادیده گرفتن اشتباه‌های کودک و نوجوان.

۵- اصل آسان‌گیری: تلاش برای کاهش دشواری عمل عبادی در نظر کودکان و نوجوانان

۶- اصل تدریج: به یکباره نباید از کودک خود انتظار عابد شدن داشته باشیم.

۷- اصل القا: القای محبت خدا در قلب کودک و نوجوان و پاشیدن بذر محبت در دلش. (کریم، ۱۳۸۲، ص ۳۲)

۸- اصل انس: باید کودک را با خدا مانع ساخت و از خدا ترسان باید او را به سخن گفتن با خدا وادار کنیم و معنای حاضر و ناظر را به او بفهمانیم.

مقام معظم رهبری درباره نفوذ خاص مادر بر فرزند می‌فرمایند: نفوذ خاصی است از طرف مادر بر فرزند که تا هنگام پیری مادر استمرار دارد یعنی مادر وقتی که بخواهد از روحیه مادری و نفوذ خودش استفاده کند می‌تواند، مگر بعضی از مادران که سست روحیه و سست عنصر باشند و نخواهند یا نتوانند آن نفوذ را به کار ببرند. علی‌ای حال به طور غالب اینطور است که مادران روی فرزندانشان تاثیر می‌گذارند و حرفشان اظهار محبتشان و سخنی که در خلال آن اظهار صحبت بیان کنند به مغز مخاطب فرو می‌رود. (بیانات، ۱۳۷۱/۰۲/۱۵)

ایمان به معاد

آموزش مفهوم معاد به فرزندان نه تنها بخشی از تربیت دینی آنهاست ، بلکه نقش مهمی در شکل گیری شخصیت و نگرش های آنها نسبت به زندگی دارد. با درک مفهوم معاد، فرزندان می آموزند که هر عملی و تصمیمی که می گیرند عواقبی دارد و این آگاهی به آنها کمک می کند تا انتخاب های بهتری داشته باشند.

آموزش معاد به فرزندان همچنین موجب تقویت حس مسئولیت پذیری و اخلاق مداری در آنها می شود و به آنها یادآوری می کند که زندگی فراتر از همین دنیاست.

مهمترین روش نهادینه کردن باور معاد آگاهی بخشی و اعطای بینش است متناسب سن فرزندان که در این راستا مادر می تواند بیشترین تاثیر را داشته باشد. مادر می تواند با استفاده از مثال های قابل لمس به شکلی موثر و جذاب مفهوم معاد را به فرزند منتقل کند:

الف) تغییر فصل ها: مادر با بیان شیوا و جذاب می تواند به فرزند کمک کند تا درک کند که زندگی همواره در حال تغییر و تحول است.

ب) خواب و بیداری: خوابیدن و بیدار شدن را می توان به عنوان نمونه ای کوچک از مرگ و زندگی مجدد معرفی کرد. مادر باید برای فرزند توضیح دهد که در خواب انسان به دنیای دیگری می رود وقتی بیدار می شود دوباره به دنیای واقعی باز می گردد. در واقع فرزند با مفهوم گذر از یک حالت به حالت دیگر آشنا می شود.

ج) استفاده از داستان ها و قصص قرآنی مادر با این روایت ها می تواند به روش های مختلفی مفهوم معاد و زندگی پس از مرگ را به فرزندان معرفی کند. و به فرزندان باید کمک کرد تا با احساسات و تجربیات شخصیت ها همذات پنداری کند.

در این زمینه مادر از داستان‌های دینی مانند داستان‌های پیامبران یا شخصیت‌های مذهبی می‌تواند استفاده کند چرا که این داستان‌ها پیام‌های اخلاقی و آموزنده‌ای را منتقل می‌کنند.

مقام معظم رهبری می‌فرمایند: باید کاری کنیم که عوامل دور کننده جوان از محیط دینی و تربیت دینی و اخلاق دینی کم اثر شود. (بیانات، ۱۳۸۵/۰۵/۲۳)

هرچه مادر مانوس‌تر با قرآن باشد، در امر تربیت دینی فرزندان و آموزش‌های لازم به فرزندان موفق‌تر می‌باشد و نیز مقام معظم رهبری درباره کتاب و اهمیت آن در خانواده می‌فرمایند: باید پدرها و مادرها بچه‌ها را از اول با کتاب محشور و مانوس کنند حتی بچه‌های کوچک باید با کتاب انس پیدا کنند باید خرید کتاب یکی از مخارج اصلی خانواده محسوب شود. (بیانات ، ۱۳۷۴/۰۲/۲۶)

نتیجه گیری

حاصل بررسی این پژوهش یعنی تربیت فرزندان توسط مادر با تاکید بردیدگاه مقام معظم رهبری نشان داد که تربیت دینی فرزندان در این زمان که انواع تهاجمات و توطئه‌های دشمن به کانون خانواده کشیده شده است از اهمیت والایی برخوردار است و مادر که محور خانواده میباشد، نقش کلیدی در زمینه تربیت دینی فرزندان بویژه در هفت سال دوم زندگی دارد زیرا فرزندان بیشترین آمادگی را برای یادگیری دارند. الگوهای رفتاری معنوی مادر و ایجاد حس کرامت تاثیر فراوانی در تربیت اخلاقی فرزندان دارد و در تربیت اعتقادی این مطلب استنباط شد که هرچه مادر مانوس‌تر با قرآن و صالح‌تر باشد و در صورتیکه آشنا به ویژگیهای هفت سال دوم زندگی فرزندان باشد در نهادینه کردن ایمان در وجود فرزندان بسیار موفق خواهد بود. و از بیانات مقام معظم رهبری در این پژوهش استنباط شد که نفوذ کلام مادر ، آغوش پر مهر و محبت

مادر و آشنا کردن فرزندان با داستانها و قصص قرآنی و مانوس کردن آنان با کتاب
بیشترین تاثیر را در تربیت دینی فرزندان دارد.

منابع

قرآن کریم

نهج البلاغه

- ۱- راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات الفاظ قرآن، بیروت، دارالقلم
- ۲- جمعی از نویسندگان به کوشش زهرا آیت اللهی، ۱۳۹۱، اخلاق در خانواده، نشر معارف، قم
- ۳- شیخ صدوق، محمد بن علی، علل الشرایع، ۱۳۸۵ ش، ۱۹۹۶ م، ج ۷
- ۴- طباطبایی، محمد رضا، صرف ساده، قم، دارالعلم، ۱۳۷۹
- ۵- طباطبایی بروجردی، سید حسین، ۱۳۸۶، جامع احادیث شیعه، فرهنگ سبز، تهران
- ۶- عاملی، شیخ حر، وسایل الشیعه، نشر آل بیت، ۱۴۱۴ قمری
- ۷- فیاضی، مجید، مهارت تربیت فرزند، تهران، ایران، سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۹۵
- ۸- فرحزاد، حبیب الله، تربیت فرزند، قم، ۱۳۷۸
- ۹- قائمی، علی، اقامه نماز در دوران کودکی و نوجوانی، تهران، قم
- ۱۰- کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی ج ۶، تهران، کتابفروشی علمیه اسلامی

۱۱- کریم‌ا، زهرا، پرورش دینی کودک ، قم ، ۱۳۸۲

۱۲- محمدی ، حمید، درسنامه ترجمه و مفاهیم، نشر هاجر، ۱۳۹۳

۱۳- خدایار ، دادخدا ، تاثیر اعمال صالح در زندگی معنوی از دیدگاه قرآن، ۱۳۹۳ ،

شماره ۲۷ ، [www.noor](http://www.noor.mags) mags